

به نام خدا

شعر فارسی فراتر از مرزها

مؤلف :

آصف شریفی چشمه ماهی

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه: شریفی چشمه ماهی، آصف، ۱۳۵۹
عنوان و نام پدیدآور: شعر فارسی فراتر از مرزها/ مولف آصف شریفی چشمه ماهی.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۱۴۸ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۹۵۲-۷
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: شعر فارسی
رده بندی کنگره: PN۲۱۶۵
رده بندی دیویی: ۸۰۹/۲۲۶
شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۹۳۸۷۷
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: شعر فارسی فراتر از مرزها
مولف: آصف شریفی چشمه ماهی
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
چاپ: زیرجد
قیمت: ۱۴۸۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۳۳۹-۹۵۲-۷
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
فصل اول.....	۱۷
خاستگاه و سیر تحول شعر فارسی.....	۱۷
تأثیرات کهن و شعر پیش از اسلام	۱۷
دنیای عشایری و قدرت کلام گفتاری	۱۷
گرده افشانی متقابل ایده ها: بین النهرین و فراتر از آن	۱۸
امپراتوری ساسانیان و ظهور ادبیات پهلوی	۱۸
ورود اسلام و منظر ادبی جدید	۱۹
دوران اسلامی: شکل دادن به شعر فارسی	۲۰
تأثیر ادبیات عرب:	۲۰
شعر و عرفان دینی:	۲۰
توسعه اشکال جدید:	۲۱
قدرت زبان و تصویر:	۲۱
نظام حمایتی و فرهنگ درباری:	۲۱
میراث شاعران زن:	۲۲
تأثیر متقابل دین و سکولاریسم:	۲۲
انتقال و حفظ شعر:	۲۲
تأثیر پایدار:	۲۲
مضامین و سبکها در دوره‌های تاریخی	۲۳
آغازهای اولیه: بذرهای سنت (قبل از اسلام تا قرن دهم میلادی).....	۲۳

- عصر طلایی: ملیله بیان (قرن ۱۰ تا ۱۴ پس از میلاد)..... ۲۴
- رנסانس تیموری و فراتر از آن: نوآوری و اصلاح (قرن ۱۴ تا ۱۸ پس از میلاد)..... ۲۴
- تحولات مدرن: درگیر شدن با تغییر (قرن ۱۹ تا کنون)..... ۲۵
- شعر فارسی در زمینه های جهانی ۲۵
- ریشه های اولیه: بذر کاشته می شود ۲۶
- طلوع شعر کلاسیک فارسی ۲۶
- عصر غزنوی و ظهور تصوف ۲۷
- ترکان سلجوقی و شکوفایی عاشقانه ۲۷
- حمله مغول و قدرت پایدار کلمه ۲۷
- رנסانس تیموری و شکوفایی غزل ۲۷
- دوره صفویه و تنوع ژانرها ۲۸
- عصر قاجار و مواجهه با غرب ۲۸
- گسترش شعر فارسی به مناطق دیگر ۲۸
- تأثیر بر مناطق خاص: ۲۹
- قالب ها و مضامین ادبی: ۳۰
- انقلاب ها و جنبش های ادبی ۳۱
۱. دوران جاهلیت ۳۲
۲. ظهور شعر اسلامی ۳۲
۳. شکوفایی شعر صوفیانه ۳۲
۴. عصر غزنوی (قرن ۱۰-۱۱ پس از میلاد) ۳۳
۵. دوره سلجوقی (قرن ۱۱-۱۲ میلادی) ۳۳

۳۳ ۶. حمله مغول و پیامدهای آن (قرن سیزدهم میلادی)
۳۳ ۷. رنسانس تیموری (قرن ۱۴-۱۵ پس از میلاد)
۳۴ ۸. دوره صفویه (قرن ۱۶-۱۷ میلادی)
۳۴ ۹. دوره قاجار (قرن هجدهم تا نوزدهم میلادی)
۳۵ فصل دوم.....
۳۵ شعر کلاسیک فارسی: شاهکارها و سنت ها.....
۳۵ از فردوسی تا حافظ: شاعران بزرگ عصر کلاسیک
۳۵ فردوسی (حدود ۹۴۰ - حدود ۱۰۲۰): صدای یک ملت حماسی.
۳۶ نظام الملک (۱۰۱۸ - ۱۰۹۲): دانشمند-شاعر
۳۶ عمر خیام (۱۰۴۸ - ۱۱۳۱): فیلسوف شاعر
۳۷ مولانا (۱۲۰۷ - ۱۲۷۳): عارف برد
۳۷ مضامین عشق، عرفان و طبیعت
۳۸ عشق
۳۹ عرفان
۳۹ طبیعت
۴۰ سنت غزل و اساتید آن
۴۱ ساختار و فرم:
۴۱ موضوعات و مطالب:
۴۱ استادان غزل:
۴۲ میراث ماندگار:
۴۳ ملاحظات بیشتر:

۴۳	شعر حماسی: شاهنامه و فراتر از آن
۴۵	شعر درباری و حمایت
۴۵	قدرت حمایت:
۴۶	موضوعات و مطالب:
۴۶	شکوفایی سبک:
۴۷	پویایی نفوذ:
۴۷	فراتر از مداحی:
۴۷	میراثی از کلمات:
۴۸	فراتر از مرزها:
۴۸	فرم ها و فنون در شعر کلاسیک فارسی
۴۸	پایه متریک:
۴۹	اشکال اصلی شعر:
۵۰	آرایه های ادبی:
۵۳	فصل سوم
۵۳	شعر فارسی در عصر صفوی
۵۳	تشیع و تأثیر آن در شعر:
۵۴	حمایت درباری و ظهور سبک های جدید:
۵۴	تداوم مضامین صوفیانه:
۵۵	میراث ولایت صفویه:
۵۵	تصوف و شعر عرفانی
۵۵	ریشه های شعر صوفیانه:

- تغییر دوره صفویه: ۵۶
- ولایت صفویه و نکات ظریف آن: ۵۶
- "سبک جدید" و تمرکز آن: ۵۶
- «مکتب رئالیستی» و نقطه مقابل آن: ۵۷
- شاعران زن صفوی و بیان آنها: ۵۷
- میراث ماندگار: ۵۷
- ملاحظات بیشتر: ۵۸
- شاعران برجسته دوره صفویه ۵۸
- آغوش تشیع: ۵۸
- فرم های تثبیت شده و صداهای جدید: ۵۸
- ظهور "سبک هندی": ۵۹
- فرهنگ درباری و حمایت: ۵۹
- شاعران زن و محافل ادبی: ۶۰
- فراسوی مرزها: میراث شعر صفوی: ۶۰
- مکتب شیراز و تأثیر آن ۶۰
- خصوصیات متمایز: ۶۱
- چهره های پیشرو: ۶۲
- تأثیر بر شعر فارسی: ۶۲
- شعر دینی و اخلاقی ۶۳
- شعر صوفیانه: ۶۳
- مضامین شیعه: ۶۴

آموزه های اخلاقی:	۶۴
تأثیر و میراث:	۶۵
در اینجا چند نکته اضافی برای بررسی بیشتر وجود دارد:	۶۵
ابداعات و روندهای شعر صفوی	۶۵
۱. غزل ماندگار و دگرگونی های آن:	۶۶
۲. ظهور مثنوی:	۶۶
۳. قصیده و جشن قدرت:	۶۶
۴. کاوش غنایی عشق و شراب:	۶۷
۵. تأثیر تصوف و بیان عرفانی:	۶۷
۶. شکوفایی مضامین شیعه:	۶۷
۷. تقاطع فرهنگ درباری و تولید ادبی:	۶۸
فصل چهارم	۶۹
شعر فارسی در دوره قاجار	۶۹
تأثیرات اروپایی و مدرنیزاسیون	۶۹
برخوردهای اولیه و تغییرات اجتماعی	۶۹
ظهور شعر نو (شعر نو)	۷۰
اثر رمانتیسم و رئالیسم	۷۰
نوآوری ها و آزمایش های رسمی	۷۰
تأثیر ترجمه و گفتمان ادبی	۷۱
بحث در مورد مدرنیزاسیون: تداوم و تغییر	۷۱
تغییرات ساختاری و موضوعی	۷۲

- تنوع موضوعی: ۷۲
- تفسیر اجتماعی و سیاسی: ۷۳
- نوسازی و غرب زدگی: ۷۳
- ظهور صدای زنان: ۷۳
- تأثیر رمانتیسم: ۷۳
- پیشگامان مدرنیته: ۷۴
- شاعران زن در عصر قاجار ۷۴
- آموزش و حمایت: ۷۴
- محافل ادبی و گلچین ها: ۷۵
- تم ها و سبک ها: ۷۵
- شاعران برجسته زن: ۷۶
- میراث و تأثیر: ۷۶
- تحقیقات بیشتر: ۷۷
- تفسیر سیاسی و اجتماعی در شعر ۷۷
- میراث قدرت و زبان: شعر اوایل قاجار ۷۷
- بادهای تغییر: رویارویی با غرب ۷۸
- ظهور شعر اعتراضی: اواسط قرن قاجار ۷۸
- مبارزات برای مدرنیته: اواخر دوره قاجار ۷۸
- فراتر از دادگاه: صداهایی از حاشیه ۷۹
- میراث ماندگار شعر قاجار ۷۹
- نقد و بررسی شعر قاجار ۷۹

- ۸۰ دغدغه های موضوعی و زمینه اجتماعی:
- ۸۰ نوآوری و آزمایش:
- ۸۱ پذیرش انتقادی و بحث های جاری:
- ۸۲ میراث شعر قاجار:
- ۸۲ میراث شاعران بزرگ در عصر مدرن:
- ۸۲ قدرت پایدار تم ها:
- ۸۳ تکامل فرم و سبک:
- ۸۳ تأثیر بر ادبیات مدرن:
- ۸۳ حفظ و انتقال:
- ۸۴ بازتفسیر و تطبیق:
- ۸۴ چالش ها و فرصت ها:
- ۸۵ فصل پنجم**
- ۸۵ مدرنیسم و شعر معاصر فارسی**
- ۸۵ مدرنیسم و تأثیر آن بر شعر فارسی:
- ۸۵ بذرهای تغییر: اوایل قرن بیستم:
- ۸۶ ظهور مدرنیسم: شکستن قالب:
- ۸۶ شکوفایی صداها: اواسط قرن بیستم:
- ۸۷ نفوذ غرب: گفتگو و تخصیص:
- ۸۷ مدرنیسم و تغییر اجتماعی: یک رابطه پیچیده:
- ۸۸ میراث مدرنیسم: بنیادی برای آینده:
- ۸۸ شعر در اواخر قاجار و پس از قاجار:

- ۸۸.....: تداوم و غزل:
- ۸۹.....: تفسیر اجتماعی و سیاسی:
- ۸۹.....: ظهور صداهای جدید:
- ۸۹.....: طلوع مدرنیسم:
- ۹۰.....: سیر تحول شکل و محتوا:
- ۹۰.....: تداوم سنت:
- ۹۰.....: شعر پس از انقلاب:
- ۹۱.....: تکامل سبک ها و تم ها
- ۹۱.....: بادهای تغییر:
- ۹۱.....: مدرنیسم ریشه می گیرد (اوایل قرن بیستم):
- ۹۲.....: تنوع موضوعی:
- ۹۲.....: تبعید و چشم انداز جهانی:
- ۹۲.....: گرایش های معاصر:
- ۹۳.....: آزمایش رسمی:
- ۹۳.....: چالش ها و آینده:
- ۹۴.....: تأثیر انقلاب اسلامی بر شعر فارسی
- ۹۴.....: منظره قبل از انقلاب:
- ۹۴.....: انقلاب و پیامدهای فوری آن:
- ۹۵.....: پیدایش شعر اسلامی:
- ۹۵.....: مبارزه برای بیان هنری:
- ۹۵.....: جنگ با عراق:

- تحولات پس از جنگ و ظهور تفسیر اجتماعی: ۹۵
- دیاسپورا و صدای جهانی شعر فارسی: ۹۶
- عصر دیجیتال و اشکال جدید بیان: ۹۶
- شاعران معاصر و سهم آنها ۹۷
- زمینه های اجتماعی و سیاسی شعر مدرن ۹۹
- ظهور مدرنیته و سرخوردگی از سنت: ۹۹
- انقلاب مشروطه و پیامدهای آن (۱۹۰۵-۱۹۱۱): ۹۹
- جنگ جهانی اول و تأثیر مخرب آن: ۱۰۰
- ظهور رضاشاه و استبداد (۱۹۲۵-۱۹۴۱): ۱۰۰
- جنگ جهانی دوم و اشغال انگلیس و شوروی: ۱۰۰
- جنگ سرد و ظهور ایدئولوژی ها: ۱۰۱
- انقلاب اسلامی و پیامدهای آن (۱۹۷۹): ۱۰۱
- فصل ششم..... ۱۰۳**
- شعر فارسی در زمینه جهانی..... ۱۰۳**
- شعر فارسی و ادبیات جهان ۱۰۳
- عصر طلایی: شکوفایی و انتشار ۱۰۳
- استادان مشهور و درخواست جهانی آنها ۱۰۴
- انتقال و ترجمه: پلی بین دنیاها ۱۰۴
- پژواک های موضوعی: زبان جهانی قلب ۱۰۵
- میراث ماندگار: الهام و نوآوری ۱۰۵
- تبادل فرهنگی و تأثیرات بین المللی ۱۰۶

- ۱۰۶..... بر خوردهای اولیه و جاده ابریشم
- ۱۰۷..... شبه قاره هند و امپراتوری مغول
- ۱۰۷..... جهان عثمانی و گسترش تصوف
- ۱۰۷..... غرب شعر فارسی را کشف می کند
- ۱۰۸..... قرن بیستم و صحنه جهانی
- ۱۰۸..... فراتر از ترجمه: قدرت اقتباس موسیقی
- ۱۰۸..... عصر دیجیتال و مرزهای جدید
- ۱۰۹..... عصر دیجیتال عصر جدیدی از تبادل فرهنگی و دسترسی را آغاز کرده است.
- ۱۰۹..... شعر فارسی در دهه های اخیر
- ۱۱۰..... میراث شعر نو
- ۱۱۰..... صدای زنان در مرکز صحنه است
- ۱۱۰..... تبعید و دیاسپورا: سرچشمه خلاقیت
- ۱۱۱..... مضامین و تکنیک ها: بازتاب زمان
- ۱۱۱..... قدرت ترجمه: پل زدن فرهنگ ها
- ۱۱۱..... فناوری و ظهور پلتفرم های جدید
- ۱۱۲..... آینده شعر فارسی: ملیله ای در حال گشایش
- ۱۱۲..... فناوری و تأثیر آن بر شعر فارسی
- ۱۱۲..... از کویل تا صفحه کلید: دگرگونی ترکیب
- ۱۱۳..... دموکراتیک کردن شعر: بسترهای جدید برای آفرینش و اشتراک گذاری
- ۱۱۴..... تجسم مجدد تجربه شاعرانه: فرم ها و رسانه های جدید
- ۱۱۵..... همانطور که تکنولوژی همچنان در حال تکامل است،

- شبکه های اجتماعی و اشاعه شعر ۱۱۶
- مهاجرت و تأثیرات آن بر شعر فارسی ۱۱۹
- دوران پیش از اسلام و اوایل اسلام: بذرهای دیاسپورا ۱۱۹
- عصر غزنوی و سلجوقی: شکوفایی شعر فراملی ۱۲۰
- تهاجم مغول و پیامدهای آن: دوره ای از تکه تکه شدن و تجدید ۱۲۱
- رسانس تیموری و عصر صفوی: تحکیم و گسترش ۱۲۲
- رسانس تیموری و عصر صفوی: تحکیم و گسترش ۱۲۲
- فصل هفتم..... ۱۲۳**
- آینده شعر فارسی..... ۱۲۳**
- نقش شعر در عصر دیجیتال ۱۲۵
- دموکراتیزاسیون و دسترسی جهانی: ۱۲۵
- قالب های نو و شعر چند رسانه ای: ۱۲۶
- چالش ها و ملاحظات ۱۲۶
- آینده شعر فارسی در عصر دیجیتال: ۱۲۶
- شعر فارسی و دغدغه های زیست محیطی ۱۲۷
- جشن زیبایی طبیعت ۱۲۸
- طبیعت به عنوان منبع آرامش ۱۲۸
- تعادل انسانیت و طبیعت ۱۲۹
- تغییر به سمت نگرانی های زیست محیطی ۱۲۹
- مقابله با چالش های زیست محیطی ۱۲۹
- فراخوانی برای اقدام ۱۳۰

- ۱۳۰ پلی بین گذشته و حال
- ۱۳۰ نگاه به آینده: نقش شعر فارسی در گفتمان محیطی
- ۱۳۰ پیشرفت های تکنولوژیکی و شعر
- ۱۳۱ طلوع فناوری و کلام مکتوب
- ۱۳۱ قدرت ارتباط: از تلگراف تا تلفن
- ۱۳۱ انقلاب دیجیتال: مرزی جدید برای شعر فارسی
- ۱۳۲ هنر ترجمه در عصر دیجیتال
- ۱۳۲ اشکال جدید بیان: شعر دیجیتال و فراتر از آن
- ۱۳۳ چالش ها و ملاحظات
- ۱۳۳ حفظ گذشته، در آغوش گرفتن آینده
- ۱۳۴ شعر در پاسخ به تغییرات اجتماعی
- ۱۳۴ برخورد های اولیه با تحول:
- ۱۳۴ تأثیر تحولات سیاسی:
- ۱۳۵ نوسازی و تغییر اجتماعی:
- ۱۳۵ انقلاب اسلامی و فراتر از آن:
- ۱۳۵ فراتر از مرزها: زبان جهانی:
- ۱۳۶ کاتالیزوری برای تغییر:
- ۱۳۶ نگاه به آینده: آینده شعر فارسی:
- ۱۳۷ منابع

فصل اول

خاستگاه و سیر تحول شعر فارسی

تأثیرات کهن و شعر پیش از اسلام

ملیله شعر فارسی، معروف به زیبایی غنایی و مضامین عمیق خود، دارای تاریخ غنی و پر جنب و جوش است. برای درک کامل تکامل آن، باید در سرچشمه خلقت آن - اشعار پیش از اسلام و ملیله‌هایی از تأثیرات باستانی که آن را شکل داده است، جستجو کنیم. (Aboutorabi et al., 2023)

دنیای عشایری و قدرت کلام گفتاری

عربستان پیش از اسلام به عنوان بوته رشد شعر عربی بود که عمیقاً مراحل نوپای شعر فارسی را تحت تأثیر قرار داد. زندگی عشایری در صحرای خشن عربستان، اتکای شدید به سنت‌های شفاهی را تقویت کرد. شعر به عنوان وسیله‌ای برای حفظ تاریخ، انتقال اخبار و بیان احساسات عمل می‌کرد. به عنوان نوعی سرگرمی در گردهمایی‌ها، ابزاری برای فخرفروشی قبیله‌ای و لمپن زدن به دشمنان و سکویی برای مرثیه‌هایی بود که در سوگ از دست دادن می‌گویند.

ویژگی این اشعار پیش از اسلام تمرکز بر فرم و فصاحت بود. متر بسیار ساختاری، معروف به «آرود»، خاطره‌انگیز بودن و سهولت تلاوت را تضمین می‌کرد. مضامین بر